

Grønn feminisme

Senterkvinnenes politiske plattform

Utkast til program 2024-2028

Gode fylkeslag i Senterkvinnene!

Opptakta til 2024 sitt store eventyr, landsmøtet i Senterkvinnene, startar no. Den store saka på dette landsmøtet er Senterkvinnene sitt program. Programmet er både eit dokument som viser kva organisasjonen vår meiner i viktige spørsmål og “mandatet” me sender med vår representant inn i komiteen som skal laga utkastet til det neste stortingsvalsprogrammet til Senterpartiet.

Sentralstyret sette i haust ned ein komite, som har arbeidd fram eit foreløpig forslag til nytt program. Nemnda har bestått av Kjersti Haugland (sentralstyret/Hordaland), Liv-Marit Holt Gausdal (Østfold), Marlene Berntsen Bråthen (Troms), Sølvi Dimmen (Møre og Romsdal) og Signhild Stave Samuelsen (sentralstyret/Rogaland). Mandatet dei fekk frå organisasjonen, var å laga eit framlegg til program som tok utgangspunkt i eksisterande program, men som samstundes er spissa og forkorta i forhold til eksisterande. I tillegg ynskja organisasjonen at det blei utarbeidd nye kapittel på kvinnehelse og beredskap. Nemnda leverte sitt utkast til Sentralstyret i slutten av november. Dette forslaget har Sentralstyret så redigert noko på, og det er dette framlegget frå Sentralstyret som no vert sendt på høyring i organisasjonen.

I programutkastet er det lagt opp til særleg to diskusjonar: ein om atomkraft og ein om skatt på barnetrygd. Desse spørsmåla blir fylgde opp med webinarar i løpet av våren, og me oppmodar også fylka til å ta diskusjonen på sine årsmøter. Inviter gjerne til innleiing om eit eller fleire av desse temaa

Det er lagt opp til at fylkeslaga (og andre) kan køyra programmet som studiering. Derfor er det utarbeidd nokre følgespørsmål til kvart kapittel. Spørsmåla er meint til å skapa refleksjon og diskusjon, og er forhåpentleg til inspirasjon til eventuelle endringsforslag. (Dokker treng med andre ord ikkje levera inn svara på spørsmåla.) Desse spørsmåla står i tekstboksar etter kvart kapittel, og er ikkje meint å vera ein del av sjølve vedtaket på landsmøtet.

Fylkeslaga og utsendigar til landsmøtet har høve til å koma med framlegg til plattform. Endrings-, tilleggs- og strykingsforslag må merkast med linenummer, og framlegga må vera ferdigformulerte for at dei skal verta tekne opp til vurdering. “Punktet bør skrivast om” er ikkje eit framlegg, med andre ord, mens “legg til ordet “ikke” i denne setninga på line X” er det. **Frist for innmelding av endringsforslag er 1. mars.**

Sentralstyret har som mål at dokker skal få innstillinga innan 6.mars - delegasjonsmøtene bør derfor vera etter dette.

Me vonar dokker vil køyra studiering på programmet. For at det skal kvalifisera for studiestøtte, må kurset samla vara minst 4 timar totalt, og minst 4 deltakarar må delta i minst 75% av tida kvar.

Lykke til med viktig arbeid!

2 Grønn feminisme

3 Grønn feminisme tar utgangspunkt i at alle skal være likeverdige og likestilte, og
4 være aktive miljøbevisste mennesker som tar del i og tar ansvar for utviklingen av
5 sitt eget lokalsamfunn. Grønne feminister tenker langsiktig og setter likeverd,
6 fellesskap, økologi og bærekraft høyt. Samfunnet skal legge til rette for at den
7 enkelte får utnyttet sitt potensiale og fremme ordninger som bidrar til å
8 rekruttere kvinner inn i politikk og næringsliv.

9 Senterkvinnene ønsker at Norge skal spille en aktiv rolle for å sikre kvinner
10 rettigheter og velferd i en stadig mer globalisert verden.

11 Senterkvinnene vil ha et samfunn som aksepterer og inkluderer alle mennesker
12 uavhengig av alder, kjønn og kjønnsidentitet, seksuell legning, religion og etnisk
13 bakgrunn. Alle skal ha mulighet til å delta og ha innflytelse på samfunns- og
14 demokratiutviklingen.

15 Senterkvinnene er opptatt av å ivareta en god velferdsstat som sikrer gode
16 tjenester nær folk, og som bidrar til gode lokalsamfunn. Offentlige tilbud skal
17 som hovedregel drives av det offentlige. Det må være et hovedprinsipp at når
18 det fra statlig hold innføres nye reformer, må det følge tilstrekkelig med penger
19 med.

20

21 1. Senterkvinnene girer om til grønt

22 Senterkvinnene vil at miljø og bærekraftig utvikling av naturressursene skal
23 settes foran kortsiktige økonomiske hensyn. Senterkvinnene erkjenner at globale
24 miljøproblemer er en følge av menneskeskapte klimaendringer. Det skal
25 arbeides for å minske den totale fossile energibruken, og energikildene skal i
26 størst mulig grad være fornybar energi. Vi må vise politisk vilje og bidra til en
27 kursendring raskt. Økt fotosyntese i skog, mark og i landbruk øker
28 karbonbindingen. Senterkvinnene mener derfor at aktivt skogbruk er et viktig
29 klimatiltak. Nedbygging av natur og arealendringer er en stor trussel for
30 omfanget av naturtyper og artsmangfoldet i Norge, og gir dyr, planter og sopp
31 færre og dårligere leveområder. Det kan også bidra til utslipp fra de naturlige
32 karbonlagrene. En natur med mindre mangfold av arter og naturtyper er mer
33 sårbar for naturlige miljøendringer, og kan påvirke livsviktige økosystemer.

34 Senterkvinnene vil ha en matpolitikk som sikrer matsuverenitet - også i Norge.
35 Nasjonen har plikt til å opprettholde matproduksjonen på areal i eget land, og
36 bære de kostnadene matproduksjonen fører med seg. Matjorda er en evig
37 ressurs, forutsatt at den blir holdt i hevd som matjord, og Senterkvinnene ønsker
38 derfor å grunnlovsfeste matjorda. Frihandel og nedbygging av grensekontroll
39 fører til økt risiko for import av sykdom og mer bruk av antibiotika og
40 plantevernmidler. Senterkvinnene ønsker en matproduksjon som har som mål å
41 levere på kvalitet for både forbrukere og klode, fremfor å produsere mest mulig
42 mat til lavest pris. Industriproduksjon tar lite hensyn til dyrevelferd, stress og
43 fysiske smerter for dyrene. I stedet ønsker vi at forbrukerne skal få tilgang til ren
44 og trygg mat, med strenge regler for tilsetningsstoffer, antibiotika og
45 smittestoffer. Maten bør være så kortreist som mulig, både av hensyn til

46 matsikkerhet og miljø. For å sikre det, er det viktig med både gode økonomiske
47 rammevilkår, et sterkt mattilsyn og gode merkeordninger for mat.

48 Forbruket må ned. Et grønt samfunn legger til rette for at ressursene kan brukes
49 flere ganger. Senterkvinnene ønsker å legge til rette for en forbruksendring fra
50 nykjøp til bytting, bruksalg og reparasjoner. Bygg og inventar må gjen- og
51 ombrukes. Det gjelder like mye for offentlige virksomheter som for
52 privatpersoner.

53

54 **Senterkvinnene vil:**

- 55 • at etablering av nye vindkraftkraftanlegg skal være forankra i det lokale
56 selvstyret. Naturhensyn skal tillegges stor vekt
- 57 • satse på forskning innenfor alternative energikilder som f.eks jordvarme,
58 geotermoteknologi, solenergi og bølgekraft
- 59 • DISSENS 1: arbeide for å redusere bruken av atomkraft i verden, og ha ei
60 langsiktig målsetning om å forby all bruk av atomkraft
- 61 • ELLER DISSENS 2: utrede muligheter for å ta i bruk thorium i
62 kraftproduksjonen
- 63 • jordvern skal grunnlovsfestes
- 64 • at all matjord som bygges ned skal erstattes
- 65 • at takta på nedbygging av natur må reduseres betydelig, og at trua natur må
66 bli bedre ivaretatt.
- 67 • innføre en matkastelov
- 68 • sørge for at alle husstander har mulighet for full kildesortering, og at
69 transporten skal være så kort og miljøvennlig som mulig.
- 70 • gjøre det enklere for bedrifter og privatpersoner å utnytte avfall som en
71 ressurs
- 72 • foreta en gjennomgang av jordbruksavtalen med hensyn til fordelingen av
73 midlene mellom små bruk og store bruk, kvinnelige og mannlige brukere.
- 74 • gjøre om Brukthandelloven slik at det blir enklere for bruktbutikker å selge
75 brukte klær og utstyr
- 76 • fjerne moms på reparasjoner og brukthandel til privat bruk

Til diskusjon:

- Klimaendringer, tap av natur, redusert biologisk mangfold,
forurensing, dårlig vannkvalitet – lista over miljøproblem er lang. Hva
mener dere er det aller viktigste å få gjort noe med?
- Har vi klart å beskrive de riktige tiltakene for å løse disse

77

78 **2. Beredskap**

79 Å være rustet for en usikker framtid er en vanskelig øvelse, men den er
80 nødvendig. Enten det skyldes klimaendringer, naturkatastrofer, krig eller politiske
81 uroligheter, må vi som samfunn være beredt på å håndtere kriser, og vi må være
82 forberedt på å håndtere dem uten at åpne, globale forsyningslinjer kan ligge til
83 grunn.

84 Aktivt land- og sjøbruk sikrer både matproduksjon og matsikkerhet. For
85 Senterkvinnene er det viktig å styrke selvforsyningsgraden, både av mat og
86 forvarer. Det krever gode rammevilkår i landbruket, og særlig for kvinnelige
87 bønder. Det må lønne seg å dyrke jorda. For å øke den nasjonale beredskapen er
88 det også viktig med dyrking av mat for eget bruk i hage og på balkonger.
89 Utbyggere oppfordres til å inkludere muligheter for kjøpere til å dyrke egen mat i
90 felles drivhus og hager, og å øke bruk av solcellepanel og grønt tak på nybygg.
91 Akuttberedskapen er avgjørende for beredskapen i hele Norge. Enten det er
92 fødende kvinner, pågående vold, ulykker eller brennende hus - hjelpa må på
93 plass fort.

94 Befolkningen er helt sentrale i beredskapsarbeidet. At husstandene har
95 forberedt seg gjennom egenbereskap, og at befolkningen er mentalt forberedt
96 på ulike scenarier, kan være avgjørende når krisen inntreffer. Det er viktig å
97 fortsette informasjonsarbeidet mot befolkningen.
98 Forsvaret, sivilforsvaret og frivilligheten spiller en sentral rolle når det uforutsette
99 skjer. Å sikre at disse har gode rammevilkår og fungerende samarbeidsavtaler,
100 og at de er samtrente der det er hensiktsmessig, er derfor viktig for
101 Senterkvinnene. Det må være trygge tjensteforhold for alle involverte, uavhengig
102 av kjønn.

Til diskusjon:

- Hva mener dere er viktigst for beredskapen der dere bor?
- Og hvilke tiltak bør prioriteres for å bedre beredskapen?

103

3. Barne- og familiepolitikk

104 Senterkvinnene vil styrke familiepolitikken, og gi foreldre tid og rom til å være
105 foreldre. En god familiepolitikk skaper god livskvalitet og et godt grunnlag for å
106 være foreldre, og er viktig for å sikre trygge oppvekstvilkår for barn. Særlig i en
107 tid med fallende fødselstall, er det viktig at vi har en familiepolitikk som gjør at
108 folk velger å få flere barn, og som gjør at familiene velger å få barn tidligere,
109

110 Familiepolitikk og likestillingspolitikk påvirker hverandre. Det skal være mulig å
111 velge omsorg for barn eller pårørende, uten å miste viktige rettigheter som er
112 knyttet til arbeidslivet. Senterkvinnene ønsker også å se nærmere på ordningen
113 med foreldrepermisjon og vurdere andre virkemidler for å utjevne forskjellen i
114 rettigheter ved svangerskap og fødsel mellom yrkesaktive og ikke yrkesaktive.
115 Betalt foreldrepermisjon er viktig for å sikre en god start for barnas liv, og bidra til
116 likestilling mellom foreldrene.

117 Et godt barnehagetilbud og den norske fellesskolen er et viktig grunnlag for et
118 godt samfunn, der barn og unge lærer, leker og mestrer sammen, uavhengig av
119 kulturell, språklig eller økonomisk bakgrunn. Innføring av skolemat vil være et
120 godt tiltak.

121 Barnehagene skal bygge på en grunnleggende respekt for barndommens
122 egenverdi, men også bidra til en meningsfull oppvekst. Dette må gjelde

123 uavhengig av barnets funksjonsnivå, bosted og den bakgrunnen barnet har
124 sosialt, kulturelt og etnisk. Senterkvinnene mener læring i barnehagen må skje på
125 barnas egne premisser, gjennom lek.

126 Senterkvinnene mener en sterk fellesskole er viktig. Gode, felles møtearenaer er
127 viktig, og barneskolen er kanskje den viktigste møteplassen. Trivsel, trygghet og
128 mestring er grunnleggende forutsetninger for læring. Alle elever skal trives i
129 skolen slik at de kan utnytte sitt potensial for læring og utvikling. Et større innslag
130 av praktiske fag skal gi elevene en mindre teoritung hverdag. Tverrfaglig og
131 sidestilt arbeidsvilkår blant de ansatte i skolen er nødvendig for å sikre
132 undervisningsarenaene, slik at lærerne i større grad kan fokusere på
133 undervisning, mens miljøarbeid ivaretas til beste for elevene.

134 SFO skal være et sted for fri lek og samvær og kulturelle og fysiske aktiviteter.
135 Senterkvinnene vil ikke gjøre SFO til en obligatorisk del av skoledagen og mener
136 at SFO bør være et tilbud alle familier har mulighet til å benytte seg av.

137 For alle barn gir det å være på SFO språktrening, noe som særlig
138 minoritetsspråklige barn kan ha nytte av. SFO med aktivitetstilbud i kommunen
139 kan være gode supplement.

140 Senterkvinnene ønsker et barnevern med høy kvalitet og tillit i befolkningen.
141 Omsorg og oppdragelse er foresattes ansvar, og det er viktig at barnevernet har
142 ressurser til å hjelpe familier som opplever utfordringer. Senterkvinnene ønsker
143 høyrere bemanning på helsestasjoner og familievernkontor, men også styrking
144 av DPS, BUP og kommunenes tjenestetilbud innenfor psykisk helse for å hjelpe
145 familier på et tidlig tidspunkt. Hensynet til barnets beste skal alltid være
146 overordnet.

147 Barn og unge som faller utenfor er en av de største helseutfordringene i vår tid.
148 Den frivillige og ideelle sektoren er her en like viktig faktor som barnehage og
149 skole for å hindre utenforskap. Barn må kjenne seg som en del av et fellesskap,
150 og må oppleve mestring, tilhørighet og inkludering.

151

152 **Senterkvinnene vil:**

- 153 • jobbe for en fleksibel og utvidet foreldrepermisjon der fars/medmors tid på
154 15 uker ikke går på bekostning av mors permisjonstid. Mor må sikres minimum
155 8 måneders permisjon
- 156 • 3 uker før fødsel og barseltida på 6 uker etter fødsel blir øremerket til mor og
157 holdt utenfor beregning av mødrekvote
- 158 • jobbe for at permisjonsregelverket bedre kan ta hensyn til selvstendig
159 næringsdrivende, arbeidstakere og studenter som rent praktisk ikke kan ta
160 permisjon sammenhengende over lengre tid
- 161 • gi foreldre selvstendig opptjeningsrett til foreldrepenger
- 162 • fjerne aktivitetskravet ved uttak av fellesperiode for foreldrepenger
- 163 • at engangstønaden økes til 1,5 ganger grunnbeløpet i folketrygda
- 164 • DISSENS 1: øke barnetrygden og beholde denne som en universell ordning
165 uten behovsprøving eller beskatning
- 166 • DISSENS 2: øke barnetrygden og beholde denne som en universell ordning,
167 men innføre beskatning på denne.

- 168 • styrke retten til pleiepenger og omsorgslønn og forenkle søknadsprosessen.
- 169 Satsene på pårørendelønn må økes
- 170 • legge til rette for løpende barnehageopptak innen 2025, slik at alle får reell
- 171 rett til barnehageplass fra fylte 1 år
- 172 • sikre at leken har en naturlig plass i læreprosessen for de yngste elevene og
- 173 prioritert tid til lek og gjennom lekende læring i småskolen
- 174 • gå imot innføring av karakterer på barneskolen
- 175 • at utgifter til skoleskyss også tas med i regnestykket ved endring av
- 176 skolestruktur
- 177 • sikre et kvalitativt godt tilbud i morsmålsundervisning for elever i
- 178 grunnopplæringen
- 179 • styrke det tverrfaglige laget i skolen for å bedre skolemiljøet
- 180 • innføre skolemat med statlig finansiering
- 181 • begrense skjermbruken i skolen, slik at forstyrrende elementer i
- 182 klasserommet minskes. Skolene må ha tilstrekkelige ressurser til at det er
- 183 pedagogiske hensyn som avgjør skjermbruken.
- 184 • styrke skolehelsetjenesten i grunnskolen og helsestasjon for ungdom, og gi
- 185 elevene god tilgang til helsetjenester/helsesykepleier og skolepsykolog
- 186 • SFO-tilbudet må få et kvalitetsløft, gjennom økt krav til organisering,
- 187 aktivitetstilbud og pedagogisk innhold og kompetanse
- 188 • at SFO fortsatt skal være et frivillig tilbud som utformes lokalt
- 189 • opprettholde gratis kjernetid for lavinntektsfamilier i SFO
- 190 • at «assistentressurs» for elever med spesielle behov også skal gjelde for SFO
- 191 • sikre ordninger som gjør at alle barn og unge har lik mulighet til en aktiv fritid,
- 192 uavhengig av foreldrenes økonomi
- 193 • styrke familiekontorene og andre instanser rundt familien
- 194 • styrke seksualundervisningen på barne- og ungdomsskolen, og sikre effektive
- 195 tiltak mot seksuell trakassering i skolen
- 196 • prioritere arbeidet med å gjøre helse- og omsorgstjenesten bedre i stand til å
- 197 forebygge, avverge og avdekke vold og overgrep mot barn
- 198 • innføre fritak for egenandel ved legebesøk for ungdom mellom 16 og 18 år
- 199 • styrke tilbudet til barn og unge med spiseforstyrrelser utrede en ny
- 200 samarbeidslov for å sikre barn og unge helhetlige og tverrfaglige tjenester
- 201 • at barnevernstjenester i hovedsak skal drives av det offentlige
- 202 • at målet skal være at ettervernet gjelder til fylte 25 år generelt og 30 år ved
- 203 særskilte behov
- 204 • sikre fosterfamilier god opplæring og veiledning slik at de kan ivareta barnas
- 205 behov, og bidra til å sikre barnas medbestemmelse og medvirkning
- 206 • utrede muligheten for at fosterhjem kan få fast ansettelse
- 207 • Se på løsninger som gjør sikrer fosterhjem støtteapparat og økonomisk
- 208 trygghet også dersom de adopterer barnet. Målet må være å øke andelen
- 209 fosterbarn som adopteres, da dette gir barna en stabilitet, trygghet og
- 210 tilhørighet som varer livet ut.
- 211 • ha god og kvalifisert oppfølging av ungdommer som ikke har fullført
- 212 videregående skole, og som ikke har arbeid
- 213

Til diskusjon:

- Hvilke tiltak er viktigst for å legge til rette for at unge familier får barn?
- Hvordan sikrer vi best at kvinner er likestilte i arbeidslivet, og menn likestilte i familielivet, når barna er veldig små?

214

215 4. Kvinnehelse

216 Prinsippet om at man skal sikre hele befolkningen tilgang til gode helsetjenester
217 uavhengig av bosted og økonomi er helt grunnleggende for Senterkvinnene.

218

219 En forutsetning for muligheten til god helse og likeverdige helsetjenester er at
220 man anerkjenner betydningen pasientens kjønn har for hvordan kroppen
221 fungerer. Det er derfor helt nødvendig at kjønnsperspektivet legges til grunn for
222 hvordan og hvilke politiske prioriteringer som gjøres i helse- og
223 folkehelsepolitikken. Det samme gjelder for hvordan kvinner møtes i helse- og
224 omsorgstjenesten, og hvordan helsefaglig forskning og utdanning utformes.
225 Kvinnehelse må gå fra å være et særhensyn, til å bli en integrert del av både
226 helsetjenester, forskning og helseutdanning.

227

228 Å prioritere kvinnehelse vil kunne ha store kostnadsbesvarelser for samfunnet, i
229 tillegg til for enkeltindividet. Kvinnehelseutvalget har estimert at endometriose
230 alene koster samfunnet over 13 milliarder i året, mens forebygging av
231 spiseforstyrrelser har en verdi på samfunnet på 26 milliarder.

232

233 Senterkvinnene mener at Foretaksmodellen, systemet for finansiering i
234 spesialisthelsetjenesten, ikke fungerer. Det er grunn til å anta at den også
235 medfører at helseforetakene nedprioriterer kvinnehelse. Å endre
236 finansieringssystemet i helsevesenet er derfor helt sentralt for Senterkvinnene.

237

238 Seksuell og reproduktiv helse og rettigheter (SRHR) handler blant annet om å
239 kunne bestemme om og når man vil ha barn, om å ha informasjon og tilgang på
240 sikker, moderne og billig prevensjon, om rett til abort og om rett og mulighet til å
241 praktisere sin legning uten straffeforfølgelse eller fordømmelse. For
242 Senterkvinnene er det viktig å se oppfølgingen av den gravide, det nyfødte
243 barnet og den nye familien i sammenheng.

244

245 Senterkvinnene vil:

- sikre en god fødsels- og barselsomsorg, som tar seg av både mor og barn de 1000 første dagene fra unnfangelse
- styrke den kommunale jordmortjenesten og styrke følgetjenesten til sykehus for fødende med mer enn 1 times reisevei
- at helsesykepleier skal ha hovedansvar for å følge opp det nyfødte barnet ved helsestasjonen, også i barseltiden
- at hjemmebesøk av helsesykepleier innen to uker etter fødsel gjennomføres over hele landet. Besøk av jordmor kan tilbys som et supplement

254

- 255 • at alle kvinner skal ha rett på god og nøytral veiledning i forbindelse med
256 abort
- 257 • sikre systematikk i arbeidet med å kartlegge og følge opp psykiske
258 helseplager under graviditet og etter fødsel
- 259 • styrke lavterskeltilbudet for mødre helse i kommune- og
260 spesialisthelsetjenesten
- 261 • styrke tilbudet om flerkulturell doula for gravide
- 262 • sikre papirløse gravide rett til helsetjenester i forbindelse med
263 svangerskap, fødsel og barsel
- 264 • prioritere elektronisk helsekort for gravide
- 265 • etablere en felles journal på tvers av helsetjenestene
- 266 • at det avsettes 1 milliard kroner for å styrke kvinners helse og
267 kjønnsperspektiver i helse, for å sikre en helhetlig og systematisk
268 tilnærming.
- 269 • etablere en nasjonal komité for kvinnehelse og helse i et kjønnsperspektiv,
270 som kan sette problemstillinger relatert til kjønn og helse på dagsorden.
271 Komiteen skal også støtte og gi råd til blant annet relevante
272 sektormyndigheter, universiteter, høyskoler og forskningsinstitutter, de
273 regionale helseforetakene og kommunesektoren, i spørsmål om kjønn og
274 helse, i tråd med Kvinnehelseutvalgets anbefalinger. Det er naturlig at det
275 også etableres et brukerutvalg for kvinnehelse og helse i et
276 kjønnsperspektiv i forlengelsen av dette.
- 277 • fjerne hindrene i finansieringssystemet, og oppdatere de nasjonale
278 retningslinjene ved sykdommer og helsetilstander som rammer kvinner,
279 slik at kvinnehelse blir prioritert i helsevesenet. Samtaler etter abort og
280 oppfølging av kvinnesykdommer bør det være like naturlig at prioriteres
281 som ankelbrudd og prostasjekk.
- 282 • innføre krav om kjønnsperspektiv i all medisinsk og helsefaglig forskning.
- 283 • styrke forskningsfokuset på kvinnehelse, blant annet gjennom å styrke
284 nasjonalt senter på kvinnehelseforskning. Det må forskes på kvinnehelse i
285 alle livsfasene og det trengs mer forskning på hvordan kvinner med typiske
286 kvinnelidelser blir behandlet i helsetjenesten.
- 287 • utrede muligheten for et nasjonalt kvalitetsregister for kvinnehelselidelser.
- 288 • prioritere arbeidet med å sikre gode helsetjenester til pasienter med
289 endometriose og adenomyose, og styrke tilbudet om vulvapoliklinikker i
290 alle helseregioner
- 291 • prioritere forebyggende behandling av beinskjørhet
- 292 • etablere kjønnsspesifikke behandlingstilbud for kvinner og menn innen
293 rusomsorg
- 294 • sikre et likeverdig helsetilbud for de mest sårbare kvinnene i norske
295 fengsel
- 296 • øke forskning på helsekonsekvenser av vold mot kvinner i tilknytning til
297 samlivsbrudd
- 298 • utvide tilgangen på blå resept på hormoner for kvinner i overgangsalderen
- 299 • sikre at kvinner i overgangsalderen får god tilgang til informasjon om
300 hvordan de skal håndtere endringene.

- 301 • etablere fellesskap, både blant og på tvers av generasjoner, for å forhindre
302 ensomhet. Fellesskapstiltak må også være en del av
303 samfunnsplanlegginga.
- 304 • styrke frivillighetens rolle i livsglede for eldre
- 305 • utarbeide nasjonale retningslinjer for å sikre riktig bolig og kosthold for
306 eldre
- 307 • sikre at samiske kvinners helse ivaretas, gjennom å sørge for systematikk i
308 arbeidet med å sikre samisk språk- og kulturkompetanse i helse- og
309 omsorgstjenestene
- 310 • sikre et likeverdig og kultursensitivt behandlingstilbud for samiske
311 pasienter som har vært utsatt for vold og overgrep, herunder en styrking
312 av krisesentertilbudet i det samiske bosettingsområdet.
- 313 • utrede behov for endringer i de økonomiske kompensasjonsordningene
314 og permisjonsbestemmelsene for pårørende
- 315 • at arbeidslivet skal tilrettelegge for at man som pårørende til eldre har
316 muligheten til å stille opp ved helserelaterte forhold
- 317 • styrke tilskuddsordningen om helhetlig støtte til pårørende med krevende
318 omsorgsoppgaver
- 319 • øke kompetanse om pårørendesamarbeid blant helsepersonell
- 320 • prioritere arbeidet med å implementere pårørendeavtaler i helse- og
321 omsorgstjenesten
- 322 • styrke frivillighetens rolle i pårørendearbeid

Til diskusjon:

- Hvordan kan vi få mer folkevalgt styring inn i helseforetakene, og hvilke elementer må inn i en alternativ modell?
- Hvis dere skulle prioritert ett tiltak for bedre kvinnehelse, hva ville dere valgt?

323

5. God offentlig velferd

324 Senterkvinnene er opptatt av hvordan det offentlige møter enkeltmennesket. Det
325 å redusere unødig byråkrati, forenkle offentlig språkbruk og skjemaer, og sørge
326 for at enkeltpersoner blir sett og møtt på en god måte i kontakten med det
327 offentlige er viktig.
328

329 Det er et offentlig ansvar å gi alle et likeverdig tilbud av helsetjenester uavhengig
330 av diagnose, bosted eller personlig økonomi og kjønn.

331 Nærhet til helsetilbud på alle nivå er viktig. Senterkvinnene ønsker en
332 desentralisert sykehusstruktur med lokalsykehus som en fullverdig del av
333 spesialisthelsetjenesten. Det må sikres nærhet til behandlingstilbud med
334 akuttfunksjoner og fødetilbud. En god eldreomsorg er særlig avhengig av god
335 samhandling mellom primær- og spesialisthelsetjenesten, og derfor avhengig av
336 nærhet til tilbud.

337 Forebyggende helsearbeid er den beste måten å møte utfordringene innen
338 helse- og sosialsektoren. Vi mener at anbud, bestiller/utfører-modellen og
339 stykkprisfinansiering er lite egnet i omsorgssektoren.

340 Skjæringspunktet mellom det som er teknisk mulig og det som er etisk forsvarlig
341 er utfordrende. Mange dilemmaer oppstår i forbindelse med at familien får barn.
342 Senterkvinnene ønsker ikke et "sorteringssamfunn", samtidig ser vi at familier blir
343 satt overfor svært vanskelige valg hvis de får vite at barnet de venter kan ha
344 alvorlige sykdommer eller funksjonshemming.

345

346 **Senterkvinnene vil:**

- 347 • opprettholde dagens akutttilbud i hele landet og at fødetilbud skal være
- 348 tilgjengelig i rimelig nærhet uansett hvor du bor
- 349 • intensivere forskning på kroniske lidelser og sykdommer som rammer kvinner
- 350 (som hjerte-kar, gynekologi, ME, migrene)
- 351 • sikre ambulansetjenesten i hele Norge, inkludert lufttransport/
352 ambulansehelikoptre
- 353 • øke kunnskapen om fødselsdepresjon, slik at en eventuell diagnose stilles og,
354 nødvendig hjelp tilbys
- 355 • ha en restriktiv politikk når det gjelder forskning på og bruk av stamceller og
- 356 genteknologi. Vi går imot bruk og forskning på befrukta egg, fostervev og
- 357 aborterte fostre hos mennesket. Unntak i staamcellebehandling kan gis ved
- 358 diagnostikk for alvorlige, livstruende sykdommer
- 359 • at fostervannsdagnostikk, som nå, bare skal tilbys risikogrupper
- 360 • ha en restriktiv bruk av DNA-opplysninger i offentlig virksomhet og forbud
- 361 mot bruk av slike opplysninger i kommersiell virksomhet
- 362 • ikke gå inn for aktiv dødshjelp
- 363 • støtte arbeid som bidrar til å stoppe kjønnslemlestelse
- 364 • ha lengre stønadstid for overgangsstønad for enslige forsørgere
- 365 • gjennomføre en sosial boligpolitikk som gir alle mulighet til å eie egen bolig,
- 366 eller leie bolig til en overkommelig pris ved å utvide rammene i Husbanken,
- 367 etableringslånereglene og mer bruk av «fra leie til eie»- ordninger
- 368 • at hovedregelen skal være at barnetrygd og – tillegg holdes utenfor ved
- 369 beregningsgrunnlag for støtteordninger
- 370 • styrke ordningen med startlån
- 371 • det innføres skattefradrag for aleneboende f.eks. at bunnfradraget økes
- 372 • bedre de aleneboende sin situasjon på boligmarkedet. Avgifter på avløp,
- 373 vann, renovasjon og strøm fastsettes basert på forbruk
- 374 • ha et desentralisert NAV med kompetanse, tjenester og økt
- 375 beslutningsmyndighet på det enkelte lokalkontor. Hovedregelen skal være at
- 376 både saksbehandling og oppfølging skjer herifra. Regelverket må åpne for
- 377 fornuftige, lokale tilpasninger.
- 378 • sikre at NAV-kontorene er tilgjengelige, også for fysisk oppmøte, gjennom
- 379 tilstrekkelig åpningstid
- 380 • ha et mer fleksibelt NAV-regelverk og bedre samhandling mellom NAV,
- 381 kommuner og fylkeskommuner for å hindre at brukere faller mellom flere
- 382 stoler
- 383 • jobbe for smidigere overganger mellom ordninger, der behovet for
- 384 inntektssikring og det å motivere folk til å være i arbeid kombineres
- 385 • evaluere pensjonsordningene med hensyn til hvilken effekt den har for
- 386 kvinner

- 387 • sikre etterlattepensjonen
388 • endre samordningsloven slik at offentlig tjenestepensjon ikke reduseres ved
389 arbeid utover pensjonsalder
390 • gjeninnføre praksisen med at trygdeoppgjørene legges frem som egen sak
391 for Stortinget og gi organisasjonene forhandlingsretten tilbake
392 • forbedre pensjonsordningene for selvstendig næringsdrivende
393 • at det etableres incentiver som gjør det mulig for bedrifter og offentlige
394 virksomheter å opprette deltidsstillinger beregnet på uføretrygdede som vil
395 prøve seg i arbeidslivet, og samtidig sikre at det ikke fører til store stønadskutt
396 for den enkelte uføretrygdede
397 • at det skal satses på velferdsteknologi for å sikre trygghet og god oppfølging i
398 eldreomsorgen
399 • at tilbyderne av omsorgstjenester i form av «Inn på tunet»-tilbud og
400 tilsvarende forebyggende tiltak skal sikres trygge og forutsigbare
401 rammevilkår.
402 • Styrke satsing på kurs og veiledning for foreldre ved samlivsbrudd
403 • Likestille mor og far juridisk ved samlivsbrudd, og at avtalene som inngås ved
404 samlivsbrudd først og fremst tar hensyn til barnets beste
405 • Styrke og forbedre familievernet for å bistå barn og familier så tidlig som
406 mulig
407 • Styrke familievernkontorene og helsestasjonenes rådgivende funksjon for
408 familien
409 • Styrke familievernets samarbeid med domstolene i forbindelse med
410 høykonfliktsaker
411 • Styrke helsestasjonene, familievernkontorene, DPS, BUP og kommunenes
412 tjenestetilbud innen psykisk helse
413 • Styrke samarbeidet mellom barnevernet, BUP, helse, PPT, skole og
414 barnehage

Til diskusjon:

- Mange velferdsordninger vedtas nasjonalt, men utføres lokalt av kommunene, for eksempel eldreomsorgen. Hvordan sikrer vi best folkevalgt styring og lokalt tilpassede løsninger med begrenset økonomisk handlingsrom?

415

6. Bekjempelse av vold og overgrep

416 Fysiske og psykiske overgrep skal ikke skje, og er et hinder på veien mot målene
417 om likestilling, utvikling og fred. Vold mot kvinner både krenker, svekker og
418 opphever kvinners mulighet til å bruke sine menneskerettigheter og
419 fundamentale friheter. Barn som er utsatt for eller vitne til vold er spesielt utsatt
420 og må få kvalifisert hjelp og oppfølging. Foreldre til volds- eller overgrepsutsatte
421 barn må også følges opp. Utenlandske statsborgere som går ut av voldelige
422 forhold må fremdeles kunne sikres opphold i Norge etter 3 års opphold i landet.
423

424 Digital vold mot kvinner er en trussel mot demokratiet og hatefulle ytringer kan
425 bidra til mobbing og negativ sosial kontroll. Det må jobbes med lovgivning mot

426 digital vold og hvor politiet må sikres bedre kompetanse på området. Nettvett-
427 og informasjonskampanjer må rettes mot alle målgrupper i alle aldre.
428 Samfunnet må ta i bruk et mangfold av virkemidler innenfor alle sektorer for å
429 ansvarliggjøre overgripere, samt forebygge voldtekt. 20% av norske kvinner over
430 18 år har vært utsatt for et overgrep. Senterkvinnene vil endre lovverket slik at
431 sex uten samtykke er voldtekt i tråd med menneskerettighetene. Målet må være
432 å sette mer søkelys på overgripers handlinger, og ha mindre fokus på
433 fornærmedes atferd.

434 Bekjempelse av trafficking må først og fremst skje ved hjelp av internasjonalt
435 samarbeid, men om jentene/kvinnene har kommet til Norge skal de ha krav på
436 hjelp og støtte for å komme ut av det. Senterkvinnene vil opprettholde
437 sexkjøpsloven.

438 Senterkvinnene er sterkt imot barneekteskap og tvangsgifting, og vil arbeide for
439 at kvinner får bedre rettsvern ved tvangsekteskap.

440 Saker som omhandler vold og overgrep må prioriteres, både i etterforskning og
441 påtale. Et nært samarbeid mellom kommune og politi kan forebygge og
442 bekjempe kriminalitet og øke befolkningens trygghet.

443 Norge har et særskilt ansvar for å ta vare på våre nasjonale minoriteter. Særlig er
444 den samiske befolkningen utsatt for trakassering, og det må stoppes.

445

446 **Senterkvinnene vil:**

- 447 • innføre en samtykkelov, etter modell fra Sverige, slik at sex uten samtykke er
- 448 voldtekt
- 449 • øke kompetansen til politi, påtalemyndighet og dommere som jobber med
- 450 volds- og overgrepsutsatte. Seksuallovbrudd må etterforskes med kvalitet og
- 451 effektivitet, og disse sakene må prioriteres.
- 452 • bygge opp et hjelpeapparat for pårørende til barn som har vært utsatt for,
- 453 eller vært vitne til, vold eller overgrep
- 454 • opprettholde et desentralisert krisesentertilbud i alle fylker og unnta
- 455 krisesentersekretariatet fra anbudsreglementet
- 456 • sikre bedre og alderstilpasset seksualundervisning der fokuset blir satt på å
- 457 forstå og respektere egne og andre sine grenser
- 458 • at kvinner som vitner i alvorlige straffesaker, som menneskehandel og
- 459 trafficking skal kunne gis permanent opphold i Norge
- 460 • øke bruken av omvendt voldsalarm. Personer som blir idømt besøksforbud
- 461 må også bli idømt plikt til å gå med omvendt voldsalarm/fotlenke
- 462 • endre regelverket slik at begge parter i et ekteskap/samboerskap med felles
- 463 økonomi og felles eierskap kvinner må sikres innsyn i økonomiske
- 464 disposisjoner. Banker og finansinstitusjoner har et spesielt ansvar for dette
- 465 innsynet.
- 466 • Utarbeide en nasjonal handlingsplan mot samehets, særlig i sosiale medier,
- 467 og styrke den nasjonale innsatsen mot samehets

Til diskusjon:

Vold og overgrep rammer kvinner mye oftere enn menn. Hva er det viktigste vi kan gjøre for å forebygge og redusere dette?

468

469 7. Et likestilt arbeidsliv

470 Samfunnet skal legge til rette for at den enkelte får utnyttet sitt potensial og
471 fremme ordninger som bidrar til å rekruttere kvinner inn i politikk og næringsliv
472 og menn inn på tradisjonelle kvinnearenaer. Forskning viser at Norge har et sterkt
473 kjønnsdelt arbeidsliv.

474 I dagens samfunn er evnen til omstilling viktig for alle i yrkeslivet. Spesielt for
475 kvinner kan det være utfordrende å skaffe seg relevant utdanning og arbeid,
476 samtidig som man skal kunne bo over hele landet. Deltidsstudier og
477 fjernundervisning er viktige bidrag for å løse denne utfordringen.

478 Reell likestilling krever et arbeidsmarked på kvinners vilkår. Lik lønn for arbeid av
479 lik verdi har lenge vært et grunnleggende prinsipp, og det må snarest
480 gjennomføres i praksis. Kvinnelige helsearbeidere må på lik linje med andre
481 kommunalt ansatte sikres arbeidstøy til utebruk betalt av arbeidsgiver til
482 tjenesteoppdrag i hjemmetjenesten og hjemmesykepleie.

483 Kvinner som blir utsatt for mobbing og uønsket seksuell trakassering i
484 arbeidslivet på grunn av sitt kjønn, må ha bedre sikkerhetsnett, uavhengig av
485 yrke.

486

487 Senterkvinnene vil:

- 488 • opprette en likelønnsnett
- 489 • øke lønnstillegg for ubekvem arbeidstid (kveld, natt, helg og helligdager)
490 innen helse- og omsorgssektoren
- 491 • legge til rette for en heltidskultur slik at alle som ønsker det, skal ha rett til
492 heltidsarbeid
- 493 • gi personer med alvorlige diagnoser, som er under aktiv behandling,
494 nødvendig fleksibilitet når det gjelder sykemeldingens lengde og gradering,
495 bedre mulighet for arbeidsnærvær og økonomisk sikkerhet i
496 behandlingsperioden ut over ett år
- 497 • likestille tredelt turnus i helsesektoren med skiftarbeid i industrien
- 498 • at kvinner i arbeidslivet ikke skal miste muligheter og rettigheter på grunn av
499 svangerskap og fødsel. Diskriminering av gravide i arbeidslivet må
500 synliggjøres og få konsekvenser for arbeidsgiver
- 501 • endre regelverket slik at yrkesskadeerstatning blir tilpasset alle yrker.
502 Belastningsskader må regnes som yrkesskade
- 503 • forbedre sykelønnsordningen for selvstendig næringsdrivende
- 504 • arbeide for at kvinner skal få en like selvfølkelig plass i både blå og grønne
505 næringer som menn, og jobbe for økt rekruttering til disse næringene
- 506 • legge til rette for utdanningsopplegg for enslige forsørgere, herunder digital
507 undervisning

- 508 • at de som vil skape sin egen arbeidsplass skal få råd og etablererveiledning,
509 og det skal være muligheter for etableringsstøtte
- 510 • arbeide for at begge kjønn skal være representert med minst 40 % av lederne
511 på de øverste nivåene i staten
- 512 • se på mulighetene for at andre omsorgspersoner nær barnet kan overdra
513 sykedager ved barns sykdom

Til diskusjon:

- Hva er de største hindrene for et likestilt arbeidsliv, slik dere ser det?
- Hvilke tiltak kan vi gjøre for å redusere forskjellene?

514

8. Like muligheter for alle mennesker

515 Internasjonal solidaritet er en helt grunnleggende verdi. Retten til mat og rent
516 vann, fravær av krig, rett til å søke asyl og utjevning mellom verdens innbyggere
517 ligger til grunn for bevegelsens internasjonale politikk. Senterkvinnene jobber for
518 fred, og vil kjempe mot at ødeleggelsesvåpen blir brukt mot sivile i krig og
519 konflikter.
520

521 Der folket lider, lider kvinnene og barna mest. Senterkvinnene vil særlig arbeide
522 for likestilling og kvinnehelse i alle deler av verden.

523 For Senterkvinnene er det en selvfølge at Norge skal ta sin andel av flyktninger
524 fra flyktingeleire etablert som følge av felles-europeisk politikk, og at Norge
525 skal bidra til at også kandidater som allerede er vurdert til ikke å ha rettmessig
526 krav om opphold innen Dublinavtalens virkeområde skal få humanitær hjelp.

527 Flukt fra krig og fattigdom fører mange familier til Norge. Det er viktig at vi legger
528 til rette slik at de som er nye i landet blir godt inkludert og integrert. For kvinner
529 kan integrering i det norske samfunnet være vanskeligere enn for menn. Mange
530 kommer fra kulturer der kvinner har andre kjønnsroller. Det er først og fremst
531 gjennom aktivitet utenfor hjemmet at kvinner kan lære om det norske samfunnet.

532 Innvandrere må i større grad få lære norsk samtidig som de får praksisplass i
533 arbeidslivet. Alle skal oppfordres til å ta utdanning og søke arbeid. Det er viktig å
534 finne frem til flere utdannings- og arbeidsrettede virkemidler for å oppnå det,
535 herunder også lønnstilskudd.

536 Det må jobbes aktivt med sosialt nettverk i nærmiljø og lokalsamfunn, ved å
537 etablere fadderordninger, naturlige treffsteder og aktiviteter for kvinner. Enten de
538 er i aktiv søknadsprosess eller bosatt, er det viktig å bygge sosialt nettverk. Da vil
539 det også være lettere å finne seg til rette i det norske samfunnet og lære seg
540 norsk.

541

Senterkvinnene vil:

- 543 • at Norge skal føre en internasjonal politikk som prioriterer likestilling,
544 utdanning, landbruk og helse
- 545 • fremme internasjonal lovgivning for allemannsrett til naturressurser
- 546 • arbeide globalt for kvinners grunnleggende rett til mat, matproduksjon og
547 jordeiendom

- 548 • arbeide for at kvinner over hele verden får rett til å foreta egne valg og
549 bestemme over sine egne liv og egen helse, og la sin stemme bli hørt.
- 550 • arbeide for et regelverk som pålegger norske selskap å overholde norske
551 arbeidsrettigheter også ved etablering i utlandet og
552 for at de etiske retningslinjene som styrer investeringene til Statens
553 Pensjonsfond Utland tydeliggjøres, slik at man kan være trygg på at
554 investeringene ikke påfører andre mennesker skade
- 555 • jobbe for at verdenssamfunnet følger opp FN-resolusjonene som definerer
556 vold og seksuelle overgrep mot kvinner i krigsområder som krigsforbrytelser
- 557 • at Norge skal nedlegge veto mot EU-direktiv når disse truer hensynet til folks
558 trygghet for arbeid, helse, miljø og sikkerhet
- 559 • at bistandsarbeid etter en katastrofe, enten den skyldes mennesker eller natur,
560 må fokusere på at kvinner og barn er særlig utsatt for menneskehandel og
561 trafficking
- 562 • at det etableres en minstenorm for hvilke tilbud som gis familier i asylmottak,
563 og særlig må det psykososiale helsearbeidet overfor flyktningbarn som
564 trenger hjelp til å bearbeide opplevelser fra hjemlandet eller flukten styrkes
- 565 • at asylbarn som har vært i Norge mer enn 5 år gis amnesti, deretter må
566 regelverket klargjøres slik at alle heretter gis lik behandling
- 567 • gå imot en regel som gir beskyttelse kun til fylte 18 år og at det etter 18-
568 årsdagen skal foretas en ny vurdering om personen fyller vilkårene for
569 beskyttelse eller opphold i Norge på annet grunnlag. En slik regel vil skape
570 uvisshet og utrygghet og vil være en stor belastning i tiden som mindreårig.
571 Barn skal ikke belastes for foreldres urett
- 572 • arbeide for at personer som har vært lengeboende i Norge på uavklart
573 identitet og bidratt til samfunnet i perioden, skal kunne innvilges opphold på
574 individuelt grunnlag
- 575 • etablere fadderordninger, naturlige treffsteder og aktiviteter for kvinner, både
576 de som er i aktiv søknadsprosess og de som er bosatt
- 577 • gå imot underholds krav og krav om 4 års arbeid eller utdanning i Norge før
578 familiegjennforening kan finne sted
- 579 • Se Introduksjonsloven, opplæringsloven og lønnstilskudd i sammenheng.
- 580 • at kommunene selv skal få velge om de vil bosette flyktninger, uavhengig av
581 kommunestørrelse
- 582 • at kommunene får tilskudd for å dekke ekstrakostnader for integrering av
583 flyktninger som etter bosettingsperioden flytter til en ny kommune, herunder
584 også ressurser til barnehage og skole.

Til diskusjon:

- Hvilken rolle kan Norge spille i verdenssamfunnet for å redusere folks behov for å flykte?
- Hva mener dere er de beste tiltakene for å integrere